

W E E K B L A D

VAN HET

NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE.

TWEEDE DEEL.

INHOUD: Dr. A. H. VAN ANDEL, Levensbeschrijving van Dr. J. N. RAMAER. — Prof. B. J. STOKVIS, Voordrachten over homoeopathie. — Dr. KROL, Catheterisatie van de trachea. — A. P. F., De invloed van het zonlicht op sporen en bacillen. — A. P. F., Scarlatine-bacteriën. — Boekaankondigingen: Dr. C. LANGE, Ueber Gemuethsbewegungen. Eine psycho-physiologische Studie, door Dr. C. WINKLER. SCHREIBER, Neuerungen und Verbesserungen in den Applicationen der Fracturenbehandlung, door Dr. DE WAL. — Dr. A. K. W. ARNTZENIUS, Nog een middel tegen hardnekkig hikken. (Ingezonden.) — Berichten Buitenland en Binnenland. — Personalia. — Vacante plaatsen.

JOHANNES NICOLAAS RAMAER.

JOHANNES NICOLAAS RAMAER werd den 20 April 1817, te 's Hertogenbosch, geboren. Hij studeerde in de geneeskunde te Utrecht en daarna wegens verandering van woonplaats zijner ouders, te Groningen, alwaar hij den 19 Juni 1839 promoveerde op eene dissertatie, getiteld: „*De aethiopica generis humani varietate*”. Onder anderen had hij toen het onderwijs genoten van mannen, als SCHROEDER VAN DER KOLK, SEBASTIAN en BAART DE LA FAILLE.

Tijdens zijnen studietijd onderscheidde hij zich reeds door de beantwoording eener prijsvraag over het oxygenium, die met de gouden medaille werd bekroond in 1836.

Na gedurende eenigen tijd tot uitbreiding zijner wetenschappelijke studiën te Weenen, München, Marseille en Parijs te hebben vertoefd, vestigde hij zich als praktiseerend geneesheer te Rotterdam.

Na bij besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland, 22 Mei 1841, tot geneesheer aan het Krankzinnigengesticht te Zutphen benoemd te zijn, aanvaardde hij die betrekking 18 Januari 1842 en werd in 1843 wegens de benoeming van een hulp- of tweeden geneesheer, tot eersten geneesheer van het gesticht aangesteld. Als zoodanig bleef hij werkzaam tot op den 1 October 1863.

Hij was namelijk in de zitting van den Gemeenteraad te Delft, van den 26 Juni 1863 benoemd tot Geneesheer-Directeur van het Krankzinnigengesticht te dier stede, en verkreeg op zijn verzoek, bij besluit van den 9 Juli 1863, van Gedeputeerde Staten van Gelderland, eervol ontslag uit zijne betrekking aan het Krankzinnigengesticht te Zutphen.

Inmiddels had reeds Z. M. de Koning hem benoemd tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Te Delft bleef RAMAER zes jaren en verkreeg op zijn verzoek eervol ontslag als Geneesheer-Directeur van het Krankzinnigengesticht aldaar, bij Raadsbesluit van 19 Maart 1869.

Den 1 Juli d. a. v. vestigde hij zich als consulteerend geneesheer te 's Gravenhage, doch werd bij besluit van Regenten van het Krankzinnigengesticht te Delft, van 20 Juli 1869, benoemd tot consulteerend geneesheer aan hun gesticht, eene betrekking, waaruit hij op verzoek den 24 Augustus 1872 eervol ontslagen werd, nadat hij bij ministeriële beschikking van 19 Juli 1872 benoemd was tot Inspecteur der gestichten voor krankzinnigen, in plaats van wijlen VOORHELM SCHNEEVOOGT. . . .

Met deze woorden ongeveer ving ik, nu pas een half jaar geleden, een kort levensbericht van RAMAER aan, ter plaatsing in de Psychiatrische bladen uitgegeven door de Nederlandsche Vereeniging voor Psychiatrie, Deel V, afl. 2.

Dit geschiedde door mij op uitnoodiging van het Bestuur dier Vereeniging, om een woord van hulde en waardeering te wijden aan hem, die den 20 April dezes jaars, zijnen 70sten verjaardag zou vieren in het volle bezit van gezondheid en kracht, alsof de tand des tijds eene ijdele klank voor hem ware.

Helaas! inmiddels dreigden reeds toen nog onbespeurbare voedingsstoornissen zijn gestel te ondermijnen. Toen reeds knaagde diezelfde tand des tijds aan de wortelen van den forschen eik, die toen nog als weleer, alle stormen scheen te kunnen trotseeren.

Dusdanige indruk vervulde mijne gedachten, toen ik een half jaar later, gewaarschuwd door den vriendelijken wenk eens bloedverwants, stond aan RAMAER's laatste ziekbed; zijn krachtige geest gaf nog duidelijke blijken van helderheid, hij scheen het zich toen nog niet kennelijk bewust, dat gangraena senilis van een der onderste extremiteiten zich geopenbaard had, dat hem na eenige dagen ten grave zou slepen.

Benijdenswaardige doode, zoo merkte een zijner vrienden, die met mij zijn stoffelijk overschot naar de laatste rustplaats begeleid hadden, mij op, benijdenswaardige doode, zoo in korten tijd te midden van een werkzaam leven op dien leeftijd, geëerd en gewaardeerd zoowel in als buiten zijn vaderland, oogenblikken te voren nog in volle levenskracht, dit aardrijk te mogen verlaten. Die waardeering blijkende o. a. uit het volgende:

RAMAER was lid van de navolgende Genootschappen:

Het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen;

Het Zeeuwsche Genootschap voor Wetenschappen;

Het Genootschap ter bevordering der Natuur-, Genees- en Heelkunde te Amsterdam;

De Vereeniging van Friesche Geneeskundigen.

Ook in den vreemde werden zijne groote verdiensten erkend, bewijze zijne benoemingen tot lid van de navolgende Genootschappen:

Het Beneden Rijnsche Genootschap voor Natuur- en Geneeskunde te Bonn ;
Het Genootschap voor Geneeskunde te Antwerpen ;
Het Genootschap voor Geneeskunde te Gent ;
De Société de Médecine mentale de Belgique ;
Het Medico-Psychologisch Genootschap te Parijs ;
Het Duitsche Genootschap voor Psychiatrie en gerechtelijke Psychologie ;
De Vereeniging tot bevordering der Staatsgeneeskunde in Baden ;
De Medico-legal Society of New-York ;
De Medico-Psychological Association te Londen, enz.

Onvergetelijk is mij steeds het najaar van 1862, toen ik als tweede geneesheer aan het Krankzinnigengesticht te Zutphen, mijne eerste schreden richtte op het uitgestrekte veld der psychiatrie, onder leiding van RAMAER. SCHROEDER VAN DER KOLK was onlangs gestorven. Naast RAMAER mannen als SCHNEEVOOGT, EVERTS e. a., om van de thans nog in leven zijnde niet te spreken, welk eene bezieling ging van zulke mannen uit !

In Engeland MAUDSLEY, CONOLLY; in Frankrijk de beide FALRET's, BAILLAGER, MOREL; in Duitschland DAMEROW, ROLLER, GRIESINGER, SNELL; met al deze was RAMAER persoonlijk bekend of voerde met hen correspondentie; tusschen de nieuwere richting van GRIESINGER en de zijne eene groote gemeenschap.

Onder zijne veelomvattende studiën, vergat RAMAER de aan zijne zorgen toevertrouwde lijders niet; men moet zijn opvolger geweest zijn als gestichtsgeneesheer, om te kunnen beseffen, hoe RAMAER door hen bemind werd; steeds heette het „vader RAMAER”.

Zal ik hier eene levensgeschiedenis van RAMAER ter neder schrijven, hem beschrijven in wat hij als mijn voorganger te Zutphen geweest is, wat hij als psychiatrisch schrijver, als Krankzinnigenarts, als Inspecteur der Krankzinnigengestichten en eindelijk als stichter der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der Geneeskunst gepresteerd heeft, die hem bij de viering van haar 25-jarig bestaan in 1874, tot haren Voorzitter koos? dan zou ik vreezen, de mij toegedachte ruimte in dit tijdschrift te overschrijden.

Hem te schetsen als stichter of schepper onzer Maatschappij van Geneeskunst is vóór mij geschied door eene meer bevoegde hand dan de mijne, door het uitspreken eener rede bij het geopend graf, die ik meen te mogen verwachten, dat door den druk aan de vergetelheid zal onttrokken worden 1).

Het maatschappelijk streven van RAMAER blijkt echter het duidelijkst uit zijn werkkring als geneesheer, als Krankzinnigen-arts bovenal met hart en ziel en als vriend zijner collega's.

Van stonde of aan, dat hij te Zutphen werkzaam was, toonde zich reeds zijn wetenschappelijk streven in zijne bijdrage uit het gebied der microscopische ontleedkunde, getiteld: Vaatstelsel, chroomzuur, middelvaatwanden; Zutphen, September 1843; hij begon aldaar de vervaardiging van eene verzameling pathologisch-anatomische praeparaten, die door hem steeds met de meeste zorg werd bijgehouden.

Uit de keuze dier praeparaten blijkt, hoe in dien tijd de richting van JACOBI uit Siegburg door hem werd gewaardeerd.

1) De rede van den Voorzitter der *Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst* geven wij als aanhangsel aan het eind dezer levensbeschrijving. (Red.)

Als proeve van RAMAER's werkkraft op wetenschappelijk gebied, noem ik, behalve zijne aangehaalde dissertatie en de met goud bekroonde prijsverraag, de navolgende werken, naar tijdsorde gerangschikt:

1844. *Blik op de dierlijke vermogens en hunne betrekking tot de ziel.* Rotterdam, H. A. KRAMERS, 1844.
1846. *Een woord aan niet-Geneeskundigen over krankzinnigheid en krankzinnigen-behandeling.* Rotterdam, H. A. KRAMERS, 1846.
1847. *Wat is waar, wat onwaar in het dierlijk magnetisme? Kritische beschouwing der Mesmerische daadzaken en theoriën door DANIEL NOBLE, Geneesheer te Manchester. Uit het Engelsch vertaald door Dr. J. N. RAMAER.* Zutphen, W. J. THIEME.
1852. *Dronkenschap en krankzinnigheid. Eene voorlezing.* Tiel, Gebr. CAMPAGNE. 1852.
- 1853—1854. *Nederlandsch Tijdschrift voor Gerechtelijke Geneeskunde en voor Psychiatrie, onder redactie van Dr. J. N. RAMAER. Eerste en tweede jaargang.*
- 1857—1887. *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde, tevens Orgaan der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, uitgegeven door eene vereeniging van Nederlandsche Geneeskundigen, onder wie Dr. J. N. RAMAER eene der eerste plaatsen is blijven innemen.*
In dit tijdschrift vindt men verscheidene hoogst belangrijke, oorspronkelijke stukken van zijne hand op psychologisch en gerechtelijk geneeskundig gebied, op dat der pathologie en therapie der krankzinnigheid, en dat van het krankzinnigenwezen in het algemeen.
1857. *Vóór en na dit jaar tevens: meerdere verslagen, betreffende het gesticht voor krankzinnigen te Zutphen, ingediend aan Heeren Gedeputeerde Staten der provincie Gelderland.*
1873. *Verslag betreffende eenige krankzinnigen-gestichten in Frankrijk, en het daaraan verbonden landbouw-bedrijf der verpleegden, uitgebracht door C. J. FEITH, J. N. RAMAER en P. F. HUBRECHT.*
1878. *Verslag van den staat der gestichten voor krankzinnigen in de jaren 1869—1874, door de Inspecteurs dier gestichten, Dr. J. N. RAMAER en Dr. H. VAN CAPELLE.*
1879. *Die Pflichten des Staats in Beziehung auf Geisteskranke. Compte rendu van het Internationaal Geneeskundig Congres te Amsterdam 1879.*
1880. *Psychiatrische Aanteekeningen op het ontwerp van Wet tot vaststelling van een Wetboek van Strafrecht, 's Gravenhage 1880, die aanleiding gaven tot de overneming van gewichtige wijzigingen in zijnen geest bij de behandeling van dit ontwerp door de Wetgevende macht.*
1884. *Die psychische Analyse als Grundlage der Psychiatrischen Diagnose. Compte-rendu van het Internationaal Geneeskundig Congres te Kopenhagen.*
1887. *Verslag over den staat der gestichten voor krankzinnigen in de jaren 1875, 1876 en 1877, 's Gravenhage 1887, door de Inspecteurs dier gestichten Dr. J. N. RAMAER en Dr. H. VAN CAPELLE.*
1887. *Verslag aan de Nederlandsche Psychiatrische Vereeniging uitgebracht door Dr. J. N. RAMAER, lid der Commissie voor de Internationale Statistiek.*

Eene bloemlezing uit deze pennevruchten zou voor een belangrijk gedeelte de geschiedenis der psychiatrie in Nederland in de laatste halve eeuw omvatten.

Van RAMAER kan met volledigen grond gezegd worden, dat hij zijn vak beheerschte. Hij was de ziel onzer Vergaderingen der Nederlandsche Vereeniging voor Psychiatrie, die hem onder hare mede-oprichters telt en die hem tot haren eersten Voorzitter verkoos. Zijne redevoeringen bij zulke gelegenheden waren modellen, waarin men niet weet, wat het meest te bewonderen: zijn critischen geest, zijn diepen blik, zijne veelomvattende kennis, geestige opvatting, of zijne toewijding aan zijn vak en hartelijke vriendschappelijke belangstelling voor alle degenen, van de hoogst tot de laagst geplaatsten, die met de uitoefening zijner ambtsbezigheden in betrekking stonden.

Als Inspecteur der krankzinnigengestichten was RAMAER op zijn plaats, waar hij als medestanders mannen als FEITH en VAN CAPPELLE mocht aantreffen die, evenals hij, hunne beste krachten aanwendden ter leniging van het lot van het meest ongelukkige gedeelte der lijdende menschheid.

Ter bereiking van zijn doel, dat de ontwikkeling van het krankzinnigenwezen in zijn vaderland op zijn minst gelijken tred mocht houden met die welke wij hier en daar in het buitenland waarnemen, ontzag hij noch moeiten, noch verre reizen.

Nog lang zal men het gemis dier uitgebreide kennis en ervaring op dit gebied gevoelen, want RAMAER behoorde tot de mannen van beteekenis onzer dagen.

Moge zich mettertijd een onzer geroepen gevoelen, RAMAER te schilderen in de lijst van zijn tijd; behalve de bovengenoemde, zullen hem de gegevens daartoe overvloedig toevloeien.

Tot voor slechts weinige dagen leefde hij met ons mede, deelde zoowel onze teleurstellingen als onze verwachtingen, arbeidde tot op het laatste oogenblik, en liet ons als van zijn sterfbed de vruchten van zijn steeds rijpend oordeel en ervaring na, aan wier waarde men met een vluchtig oordeel allicht te kort zoude doen. Van uit Haarlem, September 1887, dagteekent zijn laatste doorwrochte arbeid over classificatie der Psychosen.

De moedige strijder had tot aan zijn laatste oogenblikken de wapenen zijner tegenstanders gemeten.

Van hem zou kunnen worden gezegd, evenals van een zijner voorgangers:

Doch sterb' ich unbesiegt,

Denn meine Waffen — sind nicht zerbrochen;

Nur mein Herz brach.

Medemblik, 15 November 1887.

Dr. A H VAN ANDEL.

Bij de ter aarde bestelling van Dr. J. N. RAMAER, sprak de Voorzitter der *Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst*, Prof. VAN ITERSON, ongeveer het volgende:

Herwaarts gekomen als vertegenwoordigers van de *Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst* is het ons een aangename, schoon treurige

taak om in weinige woorden hulde te brengen aan den stichter onzer Maatschappij.

In 1847 bracht RAMAER in den geneeskundigen kring te Zutphen het denkbeeld ter sprake, dat de Vereenigingen van geneeskunstoefenaren, die hier en daar reeds bestonden, zich mochten aaneensluiten en anderen tot gelijke samenwerking zouden opwekken om gemeenschappelijk een groote Maatschappij te vormen, die werkzaam moest zijn tot bevordering der belangen van den geneeskundigen stand en van nog grootere belangen daarbuiten.

Zijne plannen vonden bijval en werden verwezenlijkt. Maar groote dingen komen niet tot stand zonder inspanning van kracht en volharding. Die bezat hij en hij heeft ze aangewend ter bereiking van het schoone doel, dat hem voor den geest zweefde. Met SCHNEEVOOGT en EVERS, met MOLEWATER en MULDER — die allen reeds door den onverbiddelijken dood zijn weggenomen, — werd de taak volbracht en 2 jaren later, in 1849, kwam de *Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst* te Arnhem bijeen.

Geen wonder dat RAMAER en de Maatschappij elkaar wederkeerig een warm hart toedroegen. Aan al hare werkzaamheden nam hij een ijverig deel. In 1868 toen hij — reeds voor den tweeden keer — tot Voorzitter gekozen was, stelde hij namens het Hoofdbestuur in de Algemeene Vergadering te Leeuwarden voor, dat van de Maatschappij zou uitgaan de oprichting van een fonds ter ondersteuning van behoeftige weduwen van geneeskunstoefenaren. Ook deze instelling kwam niet lang daarna, in eenigszins gewijzigden vorm in het leven.

En toen in Juni 1874 onze Maatschappij haar 25-jarig bestaan vierde stond RAMAER wederom aan haar hoofd. Dat moeten aangename dagen voor hem geweest zijn. Veel goeds was in dien tijd door zijn initiatief en zijne medewerking volbracht.

Gelijkheid van stand en verbroedering onder de geneeskunstoefenaren; verbeterde opleiding en als gevolg daarvan verhooging van het wetenschappelijk peil der artsen; prijzenswaardige Wetten tot bewaking en bevordering der volksgezondheid: aan dat alles heeft onze Maatschappij een krachtigen stoot of een krachtigen steun gegeven.

Op dat eervol verleden wenscht zij verder voort te bouwen. Moge het haar niet ontbreken aan mannen, die op waardige wijze de voetstappen van den Stichter drukken!

Hij heeft zich in haar een eerzuil geschapen, die tot de verre nakomelingschap spreken zal van zijne verdiensten voor den geneeskundigen stand en het gansche vaderland. Diep betreurd door zijne kinderen, door zijne vrienden, door de ongelukkige lijdens, aan wie hij hulp en troost bracht, zal hij nimmer worden vergeten. Moge het aan de *Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst* gegund worden om op deze plaats een gedenksteen aan haren Stichter te wijden, dan zal zij daarmee slechts een klein deel harer plichtmatige hulde hebben getoond.

Ik heb gezegd.